

Gymnázium Přírodní škola, z.ú
profilová práce — třída KsÍ
v̄yšší stupeň studia
2023/2024

Adam Pochman

**Politická participace mladých lidí na
příkladu mládežnické organizace
hnutí Starostů a Nezávislých**

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Najbert, Ph.D.

Datum odevzdání: 7.1.2024

Abstrakt

V kontextu demokratického státu je politická participace jedním z klíčových pilířů, který zajišťuje aktivní a informovanou občanskou spoluúčasť veřejnosti na utváření společenských změn a rozhodování. V mé ročníkové práci se zabírám tématem politické participace mladých lidí, ve věku 15 až 30 let, na příkladu mládežnické organizace hnutí Starostů a Nezávislých.

Tato práce má za cíl zjistit, co si myslí mladí lidé, kteří se angažují přímo v politické participaci, s ohledem k jejímu současnému stavu. Dále zkoumá vliv školního prostředí na studenta, z hlediska politické participace a jestli škola není místem, kde bychom se o participaci měli dozvědět a pochopit její důležitost v demokratickém státě. Proto jsem se rozhodl udělat šest rozhovorů, které reflektují tyto otázky.

V praktické části mé práce je rešerše, která si klade za cíl dát dohromady projekty podporující politickou participaci a následně, aby z ní mohli čerpat pedagogičtí pracovníci, rodiče či studenti, kteří by o toto téma měli zájem. Posledním cílem mé praktické části je zformulovat znaky a principy ideálního vzdělávacího materiálu nebo projektu, který by se mohl používat běžně ve výuce a díky němuž by si studenti uvědomili význam aktivního občanství.

Práce identifikovala jako hlavní překážky rozvoje politické participace v nedostatečné podpoře studentských spolků, jak ze stran škol, tak i MŠMT. Dále také v nezájmu mladých lidí o stranickou participaci nebo v nedostatečné podpoře mimoškolních aktivit studentů od škol.

Poděkování

V první řadě bych chtěl poděkovat panu učiteli Jaroslavu Najbertovi a odbornému konzultantovi Danielu Pražákovi za celkovou pomoc s prací a odbornou konzultací.

Dále bych rád poděkoval všem respondentům, Jitce Černé, Zdeně Kašparové, Adamu Trunečkovi, Davidu Šounovi, Kristianu Thielovi a Pavlu Pospíškovi, že si našli čas a díky tomu jsem mohl s nimi udělat rozhovory.

1. ÚVOD	2
2. CÍLE	3
3. METODIKA	4
4. TEORETICKÁ ČÁST	5
4.1. TEORIE POLITICKÉ PARTICIPACE	5
4.2. KONCEPT POLITICKÉ PARTICIPACE OD TEORELLA ET. AL. A PROPOJENÍ S MOJÍ PRACÍ	6
4.3. STAV POLITICKÉ PARTICIPACE MLADÝCH LIDÍ V ČR	8
4.3.1. <i>Politická participace celkově</i>	8
4.3.2. <i>Volby</i>	10
4.3.3. <i>Kontaktování, konzumerismus, protest</i>	10
4.3.4. <i>Aktivita ve straně</i>	11
5. PRAKTICKÁ ČÁST	12
5.1. ROZHOVORY	12
5.1.1. <i>Úvod</i>	12
5.1.2. <i>Kdy vás poprvé napadlo, že byste se mohl/a začít nějakou formou participovat?</i> .	12
5.1.3. <i>Když jste byl/a na střední nebo základní škole, chtěl/a jste se aktivně podílet na chodu školy? Například formou školní samosprávy</i>	13
5.1.4. <i>Myslíte si, že obsah učiva v předmětech, které jste měl/a ve škole, vám napomohl se začít participovat? Například přímo téma participace, nebo jinak</i>	15
5.1.5. <i>Vnímáte takto zpětně, že jste se díky formě výuky začali participovat? Například, že vás vyučující bral na nějaké přednášky nebo měl zajímavé hodiny</i>	15
5.1.6. <i>Jak by tedy měl vypadat vzdělávací materiál/projekt do škol, který by studenty motivoval politicky se participovat?</i>	16
5.1.7. <i>Co si myslíte o participaci mladých lidí jednak ze strany politické a z druhé strany stranické?</i>	16
5.1.8. <i>Druhů participace je mnoho, proč právě stranická politická participace?</i>	16
5.2. IDEÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ MATERIÁL	17
5.3. REŠERŠE POLITICKY VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ	18
5.3.1. <i>Politické simulace</i>	18
5.3.2. <i>Pražský studentský summit</i>	18
5.3.3. <i>Model amerického Kongresu (Amkon)</i>	19
5.3.4. <i>Česká středoškolská unie (ČSU)</i>	20
5.3.5. <i>Rekonstrukce státu</i>	21
5.4.6. <i>Závěr rešerše</i>	22
6. ZÁVĚR	24

1. ÚVOD

Před vytvořením konceptu mé ročníkové práce jsem věděl, že chci propojit témata, která mě oslovují a mají pro mě smysl. Pracoval jsem ve školním parlamentu v kvintě a sextě, což mě vedlo k nápadu spojit svou práci s touto tematikou. Postupně jsem nápad propojil se vzdělávací politikou, na kterou jsem se zaměřoval v posledním roce, protože mně není jedno v jakém stavu se nachází český vzdělávací systém. V důsledku těchto úvah vzniklo téma politické participace, které sjednocovalo mé zájmy. Rozhodl jsem se zaměřit na politickou participaci mladých v kontextu mládežnické politické strany. Pro konkrétnost jsem vybral mládežnickou organizaci Mladých Starostů a nezávislých. Volba strany byla subjektivní, a protože mi Starostové a nezávislí připadali sympatičtí i ve srovnání s jinými stranami, rozhodl jsem se právě pro ně.

Ve veřejném prostoru se často hovoří o nedostatečné politické angažovanosti v České republice, přičemž mladí lidé² jsou vnímáni jako nezajímající se o politiku. Ovšem termín politika³ bývá často chybně chápán pouze jako stranická politika či účast ve volbách. Politická participace je nepochybně s politikou spojená. Má však různé podoby, a dokonce nemá přesnou definici. Z této perspektivy mě zajímalo, jaký názor mají na tuto problematiku mladí lidé, kteří jsou přímo politicky angažováni. Dále jsem se také zamýšlel nad otázkou, jestli bychom se neměli ve školách o participaci bavit více a ukazovat si ji na běžných případech. Abychom měli mladé lidi, kteří se nebojí měnit věci, jež je trápí a aby byli aktivními občany, ať již ve své obci, kraji anebo na celorepublikové úrovni.

² **mladí lidé** - věk mezi 15 a 30 lety. Jedná se o věkovou skupinu osob stejného věku, ale i podobných zájmů. Mladí je spojeno s ukončením povinné školní docházky a končí společně s procesem sociálního zrání (PETRUSEK A KOL., Miroslav. Velký Sociologický Slovník I. Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.)

³ Slovo politika má dva významy. Český jazyk však tyto termíny neodlišuje. Policy je chápáno jako program, koncepce jednání, nebo samo jednání jednotlivců, skupin nebo vlády. Naopak politics znamená oblast, ve které se tyto programy střetávají. (DAVID, Roman. Politika. In: Politologie. 5 vyd. Olomouc, 2005, s. 42. ISBN 80-7182-162-4)

2. CÍLE

Ve své práci se budu věnovat fenoménu politické participace mladých lidí. Mým cílem je zjistit, co vedlo členy Mladých Starostů a Nezávislých k angažovanosti v politice. Mezi různými faktory mě bude prioritně zajímat vliv politické socializace během jejich studia na střední škole. Zajímá mě, jestli se zapojovali do školních studentských samospráv nebo jak subjektivně vnímají vliv školy na rozvoj svého občanského a politického myšlení a jednání. Z rozhovorů dále zformuluji znaky či principy ideálního materiálu/projektu do škol, který by motivoval se politicky participovat. Současně provedu rešerši existujících vzdělávacích projektů, které mohou sloužit jako příklady dobré praxe pro rozvoj politické angažovanosti mladých lidí.

Závěry ve formě doporučení, poskytnu Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy a dále Asociaci učitelů Občanské výchovy Občankáři, abych přispěl ke zvýšenému zájmu o vliv školních samospráv na rozvoj politické participace.

3. METODIKA

Moje práce se skládá z praktické a teoretické části. Konkrétně praktická část z rešerše, rozhovorů a zformulování znaků a principů ideálního materiálu/projektu do škol. Jak v rešerši, tak i v ideálním materiálu/projektu jsem vycházel právě z rozhovorů, a proto jsem s nimi i začal. Bylo to i kvůli tomu, že jsem se na termínech rozhovorů potřeboval domluvit s respondenty, což mohlo určitou dobu trvat.

Při začátku práce jsem navrhoval osm rozhovorů, ale po konzultaci s mým odborným konzultantem Danielem Pražákem, jsem jich při obhajobě záměru uvedl pouze pět. Snížili jsme počet rozhovorů hlavně kvůli času, aby se vše stihlo. Věděl jsem, že pokud mě zaujme nějaký člověk z hnutí mSTAN, tak si mohu udělat i rozhovor navíc. Což se nakonec stalo a na konci letních prázdnin bylo nahraných rozhovorů šest. Poté se všechny rozhovory přepisovaly. Na to mi posloužila aplikace Beey.io.⁴ I když se aplikace zdá být výborná, tak pokud nemáte dobrý mikrofon a nejste ve zcela tichém prostředí, přepis není úplně dokonalý a musíte ho ještě upravovat tak, aby věty dávaly smysl.

U dalších úseků praktické části, což je ideální vzdělávací materiál a rešerše, jsem došel k závěru, že si nejdříve musím ujasnit definici politické participace, abych ji mohl následně používat v odborných termínech. Což znamenalo začít s teoretickou částí. Po několika přečtení různých bakalářských a diplomových prací, na které odkazuji následně ve své práci, jsem si vydefinoval svoji teorii politické participace. Nakonec mi chybělo z teoretické části pouze napsat aktuální stav politické participace v České republice. Zjistil jsem, že najít aktuální výzkumy není jednoduché. Mimo jiné i z toho důvodu, že většina bakalářských a diplomových prací, odkazuje na starší zdroje. Například na rok 2012 a jiné. To mě překvapilo, protože pak vše zakládáte na datech, která již mohou být úplně jiná a máte výsledky, které neodpovídají realitě. Já jsem našel tři výzkumy, které se týkaly podobného tématu. Z toho dva byly ze stejného roku. Konkrétně z roku 2017. Třetí byl novější, z roku 2020, který však není tolik podrobný. Zbytek výzkumů se zaměřoval na větší státní celky anebo byly celoevropské. Což jsem pro moji práci nepotřeboval.

Díky tomu, jsem mohl napsat zbytek praktické části. Tu jsem do práce zahrnul i kvůli dopadům této ročníkové práce. Protože, pokud na čemkoliv pracuji, tak jsem rád, když má projekt praktické využití. A já doufám, že moje práce alespoň některým učitelům a pracovníkům ve školství nebo i studentům pomůže a díky tomu se bude zvyšovat politická participace mladých lidí.

⁴ Beey [online]. [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: <https://www.beey.io/cs/>

4. TEORETICKÁ ČÁST

4.1. TEORIE POLITICKÉ PARTICIPACE

Při vstupu do tématu politické participace jsem potřeboval znát, jak ji odborná literatura definuje. Proto jsem si přečetl několik zdrojů a následně vybral tři, které mi nejvíce dávají smysl. Z nich jsem sestavil následující text.

Kristýna Vojáčková ve své práci Politická participace mladých lidí uvádí, že participace není jen politologický pojem, ale je pojmem mezioborovým.⁶ Dále zmiňuje, že kořeny výzkumu politické participace sahají až do 40. let 20. století, kdy se začaly uskutečňovat první volební studie.⁷ To se změnilo na přelomu 60. a 70. let, kdy práce Verby, Nie a Kima přinesla rozšíření na šest aktivit spadajících pod politickou participaci. Politickou participaci pak definovali jako „soubor zákonných aktivit soukromých občanů, které jsou více či méně přímo zaměřeny na ovlivnění výběru vládních kádřů anebo opatření, které tyto kádry přijímají. Kromě volebních aktivit pod politickou participaci zařadili také aktivity, jako je kontaktování politika nebo řešení problémů na lokální úrovni.“⁹

V 60. letech se velmi debatovalo nad nedemokratickými státy a to vedlo k rozdělení na tzv. konvenční a nekonvenční politickou participaci. Vojáčková cituje sociology Kaase a Marshe, kteří definovali nekonvenční politickou participaci jako aktivitu, která se neshoduje s normami zákonů a zvyklostmi, které regulují politickou participaci v daném režimu. „Stručně řečeno jde o aktivitu, která je v rozporu se zákonem. Konvenční politická participace pak představuje aktivitu, která v souladu se zákonem je. Tyto dvě práce se staly základními stavebními kameny dalších výzkumů politické participace.“¹⁰ Vojáčková ve vývoji politologického uchopení pojmu participace ještě upozorňuje na hranici mezi konvenčními a nekonvenčními aktivitami. Zmiňuje, že definice v dnešní době již příliš neodpovídá reálnému fungování. Proto přišlo další rozšíření aktivit. Konkrétně autoři Barnes a Kaase aktivity rozšířili o podpisy, petice, účast na demonstracích nebo účast na stávkách.¹¹

Kateřina Vráblíková ve své práci Politická participace v postkomunistických zemích píše o sociologovi Teorellovi, který přichází se svými kolegy s novou definicí politické participace v roce 2007. Navrhují jako vhodné vymezení politické participace definici, kterou předložil E. H. Brady. Politickou participaci chápou jako „Akce obyčejných občanů zaměřené na ovlivnění politických výstupů. Tato definice zahrnuje čtyři základní kritéria, která Teorell a jeho kolegové považují za definiční znaky politické participace První kritérium - politická participace je akcí.

⁶ VOJÁČKOVÁ, Kristýna. Politická participace mladých lidí [online]. Brno, 2018, str. 5 [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/oejow/DP_Vojackova.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita.

⁷ účast ve volbách bez aktivity spojené s volební kampaní

⁹ VOJÁČKOVÁ, Kristýna. Politická participace mladých lidí [online]. 2018, str. 6 [cit. 2023-12-29].

¹⁰ VOJÁČKOVÁ, Kristýna. Politická participace mladých lidí [online]. 2018, str. 6 [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/oejow/DP_Vojackova.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita.

¹¹ VOJÁČKOVÁ, Kristýna. Politická participace mladých lidí [online]. 2018, str. 6-7 [cit. 2023-12-29].

Druhé kritérium - vykonávají ji obyčejní občané (tito jednotlivci nejsou elitami, nejsou zde tedy zahrnuty kroky přijaté politickými odborníky, ať už jsou to volení úředníci nebo placení lobbisté). Třetí kritérium - je vedena s úmyslem ovlivnit a prosazovat požadavky (to z této definice vylučuje aktivity jako diskuze o politice mezi příbuznými, přáteli a vrstevníky). Čtvrté kritérium - cílem politické akce může být jakýkoliv politický výstup (nemusí se jednat pouze o prosazení přijetí zákona) “¹³ Vrábliková dodává, že čtvrté kritérium se výrazně odlišuje od klasické definice Verby, Nie a Kima. Umožňuje totiž zahrnout do politické participace různorodost možných adresátů nebo cílů politické participace. Z toho vyplývá, že politická participace může ovlivňovat nejen politiky nebo vládu, ale i jiné aktéry jako jsou např. nadnárodní instituce a korporace.¹⁴

4.2. KONCEPT POLITICKÉ PARTICIPACE OD TEORELLA ET. AL. A PROPOJENÍ S MOJÍ PRACÍ

Typologie politické participace navržená Teorellem a jeho kolegy má několik rovin. Viz. Schéma 1. níže.

Schéma 1. teorie dle Teorella a spol. (zdroj: VRÁBLÍKOVÁ, Kateřina. Politická participace v postkomunistických zemích [online]. str. 29)

		<i>Cesta vyjádření</i>	
		Reprezentační	Mimo reprezentaci
<i>Mechanismus vlivu</i>	„únik“	Volení	Konzumerismus (např. bojkot produktů, dar peněz politické organizaci, politické vegetariánství)
	„sdělení“	Aktivita ve straně (např. členství v politické straně, účast na předvolební kampani)	Protest (např. podpis petice, účast na demonstraci, účast na manifestaci, okupace budov)
		Kontaktování (např. kontaktování médií a politiků, výstup v médiích)	

¹³ VRÁBLÍKOVÁ, Kateřina. Politická participace v postkomunistických zemích [online]. Brno, 2007, str. 24 [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/flp9s/Vrablikova_K_Politicka_participace_v_postkomunistickych_zemich.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita.

¹⁴ VRÁBLÍKOVÁ, Kateřina. Politická participace v postkomunistických zemích [online]. str. 25 [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/flp9s/Vrablikova_K_Politicka_participace_v_postkomunistickych_zemich.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita.

První rovinou typologie politické participace je cesta vyjádření. Rozlišuje reprezentační cestu, odehrávající se v rámci politické reprezentace, a cestu mimo reprezentaci, která se odehrává mimo volené funkce. Reprezentační cesta se skládá z volení, aktivity ve straně/hnutí¹⁵ nebo kontaktování¹⁶. Naopak cesta mimo reprezentaci se dělí na konzumerismus¹⁷, protest¹⁸ a opět kontaktování.

Druhou rovinou je mechanismus vlivu. „Při vymezení této dimenze vychází Teorell a jeho kolegové z A. O. Hirschmana (1970), který na příkladě vztahu občanů k politickým stranám rozlišuje mezi aktivitami „únikem“ (exit) a „sdělením“ (voice).“¹⁹ Konkrétněji si „únik“ definují jako aktivitu, která je anonymní a nepotřebuje vysvětlení aktéra. Naopak „sdělení“ anonymní není. Předpokládá se, že aktér má názory, které publikuje na veřejnosti.

Schéma 2. upravená teorie od Teorella a spol.

	Cesta vyjádření			
		<i>Reprezentační (stranická participace)</i>	<i>Mimo reprezentační</i>	
Mechanismus vlivu	„Únik“		Volení	
			Konzumerismus	
	„Sdělení“	Aktivita ve straně		Protest
				Kontaktování a online participace

Má práce přistupuje k dělení cesty vyjádření mírně odlišněji. Viz schéma 2. výše. Avšak vycházím právě z typologie politické participace navržené Teorellem a jeho kolegy. Také dělím politickou participaci na mimo reprezentační a reprezentační cesty. K mimo reprezentační cestě však připojuji volení. V kontaktování dodávám online politickou participaci, která je také důležitá. U ní je však velmi tenká hranice, kdy se jedná o participaci a kdy už ne. Při této upravené teorii Teorella online politickou participaci definuji jako „veřejné vyjadřování politických postojů“.²¹ Proto jsem se rozhodl, že tvz. lajkování nebo sledování (following)

¹⁵ např. členství v politické straně/ hnutí nebo účast na předvolební kampani

¹⁶ kontaktování médií a politiků, výstup v médiích

¹⁷ např. bojkot produktů, dar peněz politické organizaci, politické vegetariánství

¹⁸ podpis petice, účast na demonstraci, účast na manifestaci, okupace budov

¹⁹ VRÁBLÍKOVÁ, Kateřina. Politická participace v postkomunistických zemích [online]. str. [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/flp9s/Vrablikova_K_Politicka_participace_v_postkomunistickych_zemich.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita.

²¹ , Jaromír Mazák, Jaromír MAZÁK a Lenka VOCHOCOVÁ, „Nic pro holky? Genderové nerovnosti v politické participaci na sociálních sítích.“ *GENDER, ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI, VÝZKUM* [online]. 17(2), 64 -75 [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: <https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2016/02/06.pdf>

politických aktérů nepočítám do online politické participace. Avšak zveřejnění vlastního komentáře nebo jiné veřejné vyjadřování do online politické participace započítávám. Zveřejnění vlastního komentáře totiž vyžaduje mnohem větší úsilí než prosté kliknutí na tlačítko „líbí se mi“. Aktivitu ve straně nechávám ve schématu na stejném místě. Rozhodl jsem se kvůli tomu, že při svých rozhovorech zmiňuji pojem stranická participace. V tomto modelu je stranická participace myšlena pod pojmem reprezentační cesta vyjádření (dále již budu pouze psát stranická participace). Rozdělení jsem se rozhodl udělat proto, že z posledního průzkumu NDI²² z roku 2020, je vidět jasný nepoměr mezi mimo reprezentační formou a stranickou formou politické participace. Je uváděno, že pouze 3 % mladých lidí v České republice se nějakým způsobem ve stranické politice angažují. Naopak, co se týče mimo reprezentační formy politické participace, tak v průzkumu Jeden svět na školách z roku 2017²³, uvedla nadpoloviční většina dotazovaných studentů, že se již zúčastnili některé z forem politické participace. Jako je podpis petice, oslovení politika, účast na politické diskuzi,

organizace politické akce. Což jsou právě formy mimo reprezentační cesty.

Právě z důvodu těchto rozdílů jsem se mimo jiné rozhodl tyto aktivity rozdělit a v rozhovorech se ptát, proč jsou rozdíly ve stranické a mimo reprezentační participaci a co můžeme udělat pro jejich zlepšení. Posledním důvodem k osamostatnění participace ve straně uvádím formu aktivity, jakou je vykonávána. Konkrétně reprezentativní formou. To znamená, že máte velký podíl na přímém rozhodování politiků. Pokud jste však na demonstraci nebo napíšete politikovi, tak pouze můžete ovlivňovat jejich názory. Nemůžete je však přímo utvářet.

4.3. STAV POLITICKÉ PARTICIPACE MLADÝCH LIDÍ V ČR

4.3.1. Politická participace celkově

V poslední době byly vydány tři výzkumy na politickou participaci mladých lidí. Dva byly vydány v roce 2017 a třetí v roce 2020. Novější průzkumy, které by se přímo týkaly České republiky jsem nenašel. Pokud jde o celkovou politickou participaci, udávání přesných čísel je obtížné, protože samotný koncept politické participace není jednoznačně definován. Každý výzkum proto zohledňuje různé formy participace, což ztěžuje srovnání. Například některé studie zahrnují do svých výsledků online politickou participaci, některé však ne. Dále velmi záleží, co si pod pojmem politická participace představí sami respondenti. Což můžeme vidět na otázce "Jak moc se zajímáš o politiku a dění v naší zemi?"²⁴. Kdy 67 % respondentů uvedlo, že se o politiku vůbec nebo spíše nezajímají. Z toho 45 % se o politiku spíše nezajímá a více

²² Youth Attitudes on Politics and Democracy in Central Europe. NDI [online]. 2020 [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: <https://www.ndi.org/publications/youth-attitudes-politics-and-democracy-central-europe>

²³ ČLOVĚK V TÍSNI: MEDIAN. Jeden svět na školách: Zpráva o dotazníkovém šetření na středních školách [online]. 2017 [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/pruzkumy-setreni/vyzkum_2017.pdf

²⁴ Sociologický ústav AV ČR. Mladí lidé a demokracie: Zpráva o dotazníkovém šetření na středních školách. [online]. 2017 [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/soubory/zprava_skoly_2017_final.pdf.

jak pětina (22 %) mladých lidí se vyjádřila, že je politika nezajímá vůbec. 34 % respondentů se velmi nebo spíše zajímá o politiku. To ukazuje na to, že respondenti vnímají politikou pouze aktivitu spojenou s institucemi a nedokáží ti tento pojem spojit s vlastní aktivitou.

Když bychom se podívali na výzkum od JSNS²⁵ a Obrázek 1., tak v obecné otázce osobní participaci přiznává jen 11 % studentů a 30 % ji deklaruje do budoucna. Na svou dřívější participaci si část z nich pravděpodobně původně nevzpomněla, anebo daný projev původně nepovažovali za „veřejnou aktivitu“²⁶ či se nepovažují za „aktivní“. Když se výzkum ptal na konkrétní projevy angažovanosti v minulosti (viz otázka B11 na obrázku) zjistilo se, že jenom čtvrtina z nich se okolo problémů v obci či v celé ČR ještě nikdy nijak osobně neangažovala. A právě z této otázky čerpá velká část odborných prací zabývajících se politickou participací mladých lidí.

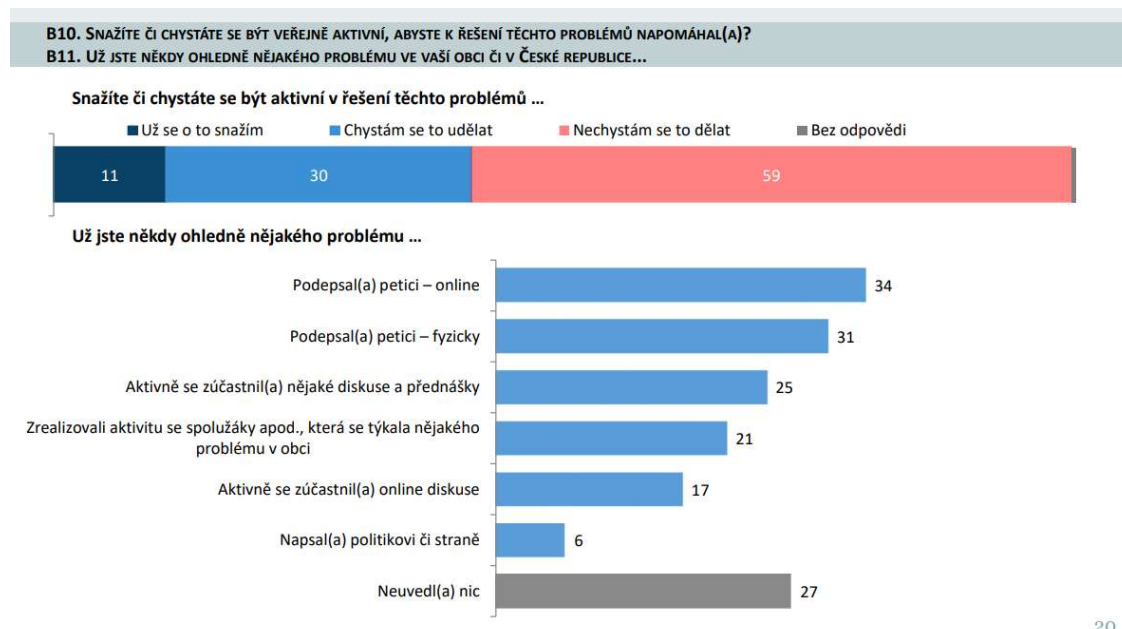
Rozdíl výsledků v těchto dvou otázkách²⁷ může vést k různým dezinterpretacím. Na jedné straně se nechystají být aktivní v řešení problémů, ale pokud dojde na jednotlivé aktivity, tak je studenti označují. Pro mladé lidi, kteří vyplňovali dotazník je označení jednotlivých aktivit mnohem lépe představitelné, co se týče otázek jejich osobní participace. Jenže právě toto jasné vymezení pak má za následek, že z uvedené otázky jde interpretovat obecné procento politické participace. Což nelze, protože politická participace nemá jasně danou definici. Tudíž každý průzkum může zahrnout jiné aktivity politické participace. Proto nejlepší možnou formou je rozdělovat druhy politické participace a poté interpretovat jednotlivě jejich výsledek. Takovou formou budu postupovat i já ve své práci podle schématu, který jsem si určil podle teorie Teorella a spol.

²⁵ Jeden svět na školách (JSNS) je jedním ze vzdělávacích programů organizace Člověk v tísni.

²⁶ Sociologický ústav AV ČR. Mladí lidé a demokracie: Zpráva o dotazníkovém šetření na středních školách. [online]. 2017 [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/soubory/zprava_skoly_2017_final.pdf.

²⁷ B10 a B11

Obrázek 1. Výsledky celkové politické participace (JSNS)

20

4.3.2. Volby

Z průzkumů vyplývá, že k hypotetickým parlamentním volbám by přišlo okolo 50²⁸ – 60²⁹ % mladých lidí. Dle organizace JSNS, ale vyplývá, že reálná účast prvovoličů je nižší. A to mimo jiné proto, že do konečného rozhodnutí o volební účasti přibudou situační důvody (nepřítomnost doma, jiné aktivity) či neschopnost vybrat si stranu atd.³⁰

4.3.3. Kontaktování, konzumerismus, protest

Nejčastějšími politickými aktivitami mimo internetové prostředí v roce 2017 byly dle průzkumu Sociologického ústavu AV ČR: „účast na kulturní akci na podporu určitého politického tématu (59 %). Dobrovolný nákup nebo naopak bojkot výrobku z politických důvodů uvedlo 31 %, respektive 36 % respondentů. Třetina (33 %) žáků někdy nosila tričko, odznak nebo jiný symbol na podporu určité společenské nebo politické aktivity. Tištěnou petici podepsalo v posledním roce 27 %.“³¹ „Pouze cca 15 % žáků se někdy zúčastnilo demonstrace nebo politického shromáždění. Velmi zajímavá otázka je i na dění ve školním prostředí, kde

²⁸ Sociologický ústav AV ČR. Mladí lidé a demokracie: Zpráva o dotazníkovém šetření na středních školách. [online]. 2017 [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/soubory/zprava_skoly_2017_final.pdf.

²⁹ ČLOVĚK V TÍSNI: MEDIAN. Jeden svět na školách: Zpráva o dotazníkovém šetření na středních školách [online]. 2017 [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/pruzkumy-setreni/vyzkum_2017.pdf

³⁰ ČLOVĚK V TÍSNI: MEDIAN. Jeden svět na školách: Zpráva o dotazníkovém šetření na středních školách [online]. 2017 [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/pruzkumy-setreni/vyzkum_2017.pdf

³¹ Sociologický ústav AV ČR. Mladí lidé a demokracie: Zpráva o dotazníkovém šetření na středních školách. [online]. 2017 [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/soubory/zprava_skoly_2017_final.pdf.

více než polovina respondentů uvádí, že se pokusila prosadit svůj názor na dění na škole. Přibližně pětina žáků alespoň někdy diskutovala na internetu o dění ve škole a téměř 40 % žáků se přidalo do skupiny řešící dění ve škole na sociálních sítích.“³²

4.3.4. Aktivita ve straně

Dle neziskové organizace Youth Speak Up: „Členství v politické straně, ať už nyní či v budoucnu, je mezi mladými zdaleka nejméně lákavou možností zapojení se do veřejného života. 81 % mladých se nikdy nezapojilo, a ani se neplánuje zapojit v budoucnu, 12 % se nezapojilo, ale jsou ochotni o tom do budoucna přemýšlet, 3 % se nějakým způsobem ve stranické politice angažuje, zbylá 4 % nejsou definována.“³³

³² Sociologický ústav AV ČR. Mladí lidé a demokracie: Zpráva o dotazníkovém šetření na středních školách. [online]. 2017 [cit. 2023-12-29]. Dostupné z:

https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/soubory/zprava_skoly_2017_final.pdf.

³³ YOUTH, SPEAK UP [YSU]:GLOBAL SHAPERS PRAGUE HUB. Mladí lidé a politika v Česku: analýza a doporučení. Online. 2021. Dostupné z: <https://youthspeakup.cz/wp-content/uploads/2021/09/Mladi%CC%81-lide%CC%81-a-politika-v-C%CC%8Cesku-Analy%CC%81za-a-doporuc%CC%8Ceni%CC%81-YSU-GS.pdf>. [cit. 2023-12-30].

5. PRAKTICKÁ ČÁST

5.1. ROZHOVORY

5.1.1. Úvod

V Praktické části práce jsem se zaměřil na rozhovory se členy Mladých Starostů a Nezávislých. Zajímalo mě, jak začínali s politickou participací, jaký vliv na ně mělo školní prostředí nebo jaký je jejich osobní vhlad do tématu politické participace. Jelikož všichni účastníci rozhovorů měli dokončenou střední školou, tak se mohli zpětně podívat, jestli jim škola v tomto ohledu pomáhala či naopak ne. Případně jestli by nebyly i jiné varianty, jak studenty seznámit s politickou participací. Níže v Tabulce č. 1 uvádím vybrané otázky z rozhovorů i s rozdělením na jednotlivé tematické okruhy. Zjistil jsem, že některé položené otázky nebyly pro téma, kterým se zabývám, důležité. Kompletní přepis otázek je možné najít v přílohách.

Tabulka č.1

1	Kdy vás poprvé napadlo, že byste se mohl/a začít nějakou formou participovat?
	Školní prostředí
2	Když jste byl/a na střední nebo základní škole, chtěl/a jste se aktivně podílet na chodu školy? Například formou školní samosprávy.
3	Myslíte si, že obsah učiva v předmětech, které jste měl/a na škole, vám napomohl se začít participovat? Například přímo téma participace nebo jinak.
4	Vnímáte takto zpětně, že jste se díky formě výuky začal/a participovat? Například, že vás vyučující bral na nějaké přednášky nebo měl zajímavé hodiny.
5	Jak by tedy měl vypadat vzdělávací materiál/projekt do škol, který by studenti motivoval se politicky participovat?
	Respondent/ka a stranická participace
6	Co si myslíte o participaci mladých lidí, jednak ze stany politické a z druhé strany stranické?
7	Druhů participace je mnoho, proč právě stranická participace?

5.1.2. Kdy vás poprvé napadlo, že byste se mohl/a začít nějakou formou participovat?

Většina respondentů vnímá, jako začátek jejich participace okolo druhého ročníku na střední škole. Je důležité zmínit, že jejich začátky participace směřovaly převážně rovnou do politické

participace, proto v rozhovorech mluví o ní. Například zmiňují začátečnícké formy participace, jako byly maturitní práce se souvislostí s politickou participací, politické simulace nebo projekty týkající se politické participace. Další možností začátku participace uvedla Zdena Kašparová: „Tak ono to tak nějak vyplynulo z toho, že jsem vlastně byla od sedmi let ve skautu. Protože vedeme ty lidi k tomu, aby se nějak občansky angažovali a byli občansky aktivní.“

5.1.2.1. komentář:

Někteří respondenti uvádí začátky své participace na střední škole. Otázkou je, jestli bychom neměli hranici posunout. Mělo by se již na základní škole studenty seznamovat s demokratickými hodnotami a nebát se mluvit o politických tématech. Studenti by tak chápali možná zapojení do veřejného života v jejich obci či městě.

Respondenti jsou malá část mladých lidí, kterým se povedlo přes začátky vydržet u politické participace až dosud. Často se však stává, že přestanou mít o veřejná témata zájem. Například kvůli pocitu, že nemohou nic změnit, jak zmiňuje Youth Speak Up: „65 % mladých lidí (ČRDM) je přesvědčeno, že nemohou ovlivnit politická rozhodnutí, nerozumí politice, a i kdyby se do politiky dostali, nikdo by neposlouchal jejich názor.“³⁴ Studenti by si díky dřívější participaci mohli zjistit, co je doopravdy baví. Což může přispívat i ke zlepšení atraktivity a klimatu škol.³⁵ Velmi mě potěšila citace od Zdeny Kašparové. Odvozuji z toho, že myšlenka aktivního občana, která je nepochybně spojena právě s participací, se bude rozvíjet do jisté míry i přes neaktivitu škol. Kdy díky skautu a jiným podobným organizacím máme mladé lidi, kteří se chtějí participovat. I když třeba pouze na lokální úrovni.

5.1.3. Když jste byl/a na střední nebo základní škole, chtěl/a jste se aktivně podílet na chodu školy? Například formou školní samosprávy

Polovina členů Mladých Starostů a Nezávislých, se kterými jsem dělal rozhovor se aktivně zapojovali do školních spolků. Jitka Černá pracovala ve školní televizi, Kristian Thiel byl členem školního parlamentu a David Šoun byl ve školské radě. Jak však zmiňuje Kristian Thiel: „Často ty návrhy od těch studentů, pokud tam tedy není nějaký osvědčený vedení, moc dobře přijímaný nebyly.“ I když ve škole školní parlament funguje, neznamená to, že má reálně možnost něco změnit. Další možnost zmiňuje David Šoun: „Tak my jsme na základce ani na střední neměli nic jako školní parlament, jako to někdy bývá. Na základce jsem se o politiku nezajímal, ale na střední škole jsem byl zvolen do školské rady.“ U školských rad je však problém, že můžete kandidovat, až v době, kdy vám bylo 18 let. Pokud tedy nemáte ve své škole jiné spolky, tak se prakticky do fungování školy nemůžete zapojit.

³⁴ YOUTH, SPEAK UP [YSU]:GLOBAL SHAPERS PRAGUE HUB. Mladí lidé a politika v Česku: analýza a doporučení. Online. 2021. Dostupné z: <https://youthspeakup.cz/wp-content/uploads/2021/09/Mladi%CC%81-lide%CC%81-a-politika-v-C%CC%8Cesku-Analy%CC%81za-a-doporuc%CC%8Ceni%CC%81-YSU-GS.pdf>. [cit. 2023-12-30].

³⁵ Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+ [online]. MŠMT, 2020 [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

5.1.3.1. komentář:

Je zajímavé, jak se tito dva respondenti a jedna respondentka rozdělili do třech kategorií. Přesněji na školní parlament, školskou radu a poté jiné možnosti spolků, které nejsou tak časté. Zde na příkladu školní televize. Což může do jisté míry vypadat jako rozmanitá škála možností, jak se aktivně podílet na chodu školy. Pokud se však podíváte na odpovědi detailněji, tak zjistíte, že v první odpovědi se jednalo o studentský parlament. Ten sice fungoval, ale měl velmi omezené možnosti. Druhá odpověď se týkala školské rady. V ní však nemůžete být, pokud vám nebylo 18 let. Což definuje školský zákon v paragrafu 21 odst. 1 písm. c) „volit a být voleni do školské rady, jsou-li zletilí.“³⁶

V poslední odpovědi byla školní televize, kde tolik možností, jak změnit chod školy nemáte. Zde je přesně vidět, že školy mají na papíru, jak aktivně studenty zapojují do chodu školy, jenže realita je jiná. Tento výsledek může korelovat s nízkým počtem zapojených lidí ve stranické participaci anebo v jiných částech politické participace. Domnívám se, že je to právě kvůli tomu, že školní prostředí neučí studenty, jak občan může ovlivňovat veřejné dění nebo celkově, jak participovat. Přitom v RVP se na to poukazuje. Studentům se musí dát možnost věci ovlivňovat, protože pak pochopí smysl v zapojování, a tudíž i v participaci. Ve školním prostředí k tomu nejlépe vybízí právě využití studentských parlamentů. Míra jejich aktivity se však napříč školami značně liší a nezdá se, že jejich fungování spíše formálního charakteru. Studenti často svými názory pouze podporují rozhodnutí dospělých, aniž by sami měli možnost aktivně participovat.³⁷ Proto je důležité najít vhodný systém na podporu studentských parlamentů nebo školských rad.

Právě i školské rady mohou být nápomocné v podpoře participace. Například těm školám, kde není zaveden studentský parlament nebo není funkční. Pokud však chceme, aby školské rady hrály v tomto tématu větší roli, tak musíme snížit věk, kdy do ní studenti mohou vstoupit. Ideálně dříve než v posledním ročníku. Možnost, která se tudíž nabízí, je 16 let. Tak, aby změna dávala vůbec smysl.

Co se týče studentských parlamentů nemyslím si, že by problém stál na nějaké systematické vyhláše. Samozřejmě je na místě, aby se studentské parlamenty více vydefinovaly v zákoně. Zatím jsou pouze ve školském zákonu zmiňovány v paragrafu 21 v bodě d) a to konkrétně takto: „zakládat v rámci školy samosprávné orgány žáků a studentů, volit a být do nich voleni, pracovat v nich a jejich prostřednictvím se obracet na ředitele školy nebo školskou radu s tím, že ředitel školy nebo školská rada jsou povinni se stanovisky a vyjádřeními těchto

³⁶ ČESKO. § 21 odst. 1 písm. c) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) - znění od 1. 1. 2024 [online]. [cit. 6. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#p21-1-c>

³⁷ Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+ [online]. MŠMT, 2020 [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

samosprávných orgánů zabývat a své stanovisko k nim odůvodnit.“³⁸ Což určitě nestačí. Ale důležitější mi připadá, aby sami zřizovatelé/ředitelé pochopili jejich důležitost. Protože školy, respektive jejich ředitelé, mají v České republice poměrně velkou míru autonomie a i z hlediska politické participace mohou hodně změnit.

5.1.4. Myslíte si, že obsah učiva v předmětech, které jste měl/a ve škole, vám napomohl se začít participovat? Například přímo téma participace, nebo jinak.

V následujících dvou otázkách jsem se zaměřoval na obsah a formu výuky na školách respondentů. Co se týče obsahu, tak se shodují v tématu politiky ve školách. Zmiňují, že je brána spíše obecněji a nevěnuje se tomu ve školách dostatek času. Což může být zapříčiněno tím, že se školy snaží být až moc apolitické, jak zmiňuje Adam Trunečka: „Já si myslím, že v té oblasti vzdělávání o politice, jsou školy možná trošku opatrně apolitické a někdy až tak moc, že se vlastně úplně bojí otvírat to téma politiky.“ Dále se shodují v obsahu výuky, že jim v participaci nepomohla.

5.1.4.1. komentář:

Je škoda, že obsah výuky nemá větší vliv na politickou participaci. I když se forma výuky zdá být mnohem důležitější, tak už jen povědomí studentů o možnosti zapojení do aktivního občanského života, by na školách nemělo chybět. Pokud se studenti nedozví nástroje potřebné ke změnám, tak je ani nebudou moci pochopitelně využívat.

5.1.5. Vnímáte takto zpětně, že jste se díky formě výuky začali participovat? Například, že vás vyučující bral na nějaké přednášky nebo měl zajímavé hodiny.

Celkově forma výuky, která se týkala politické participace ovlivnila pouze dva respondenty ze šesti. Což opět může v celkovém kontextu korelovat s některými výsledky průzkumů v politické participaci. Každopádně pokud na ně už nějaký vliv měla, tak je to ovlivnilo například v tom, co budou studovat. Jak zmínila Jitka Černá: „To mě přimělo pak třeba k tomu, že jsem chtěla jít studovat historii na vysokou a že by mě bavilo pracovat v muzeu“.

5.1.5.1. komentář:

Obsah a forma výuky se zcela jistě doplňují. Pokud se najde správná kombinace, může předmět/téma studenta/ku zaujmout tak, že ho pak bude studovat na vysoké škole nebo se o něj bude zajímat v budoucnu. Což je velice důležité zjištění. Proto bychom měli podporovat nefrontální³⁹ typy výuky, u kterých je větší pravděpodobnost proaktivnosti studenta a zvýšení zájmu o dané téma.

³⁸ ČESKO. § 21 odst. 1 písm. d) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) - znění od 1. 7. 2023 [online]. [cit. 30. 12. 2023]. Dostupné z:

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#p21-1-d>

³⁹ tím se myslí výuka individualizovaná a skupinová.

5.1.6. Jak by tedy měl vypadat vzdělávací materiál/projekt do škol, který by studenty motivoval politicky se participovat?

Zásadní problém českého školství je, že se snaží být až moc apolitické. Což právě může znamenat, že si studenti nevytvoří žádný vztah k politice, která je všude kolem nás. Proto je důležité, aby studenti měli možnost se bavit o politických tématech na hodinách a aby se učitelé nebáli být těmto směrům otevření. To zmiňuje Zdena Kašparová: „Já si myslím, že to není ani tak otázka toho materiálu, jako spíš přístupu té školy a hlavně učitelů. Co já vím z mého hlediska, tak u nás nějaký politický názor neměl moc místo.“ Adam Trunečka zmiňoval podobnou odpověď v předcházejících otázkách. Podle Pavla Pospíška by bylo ideální, kdyby byla možnost se učit o participaci, jak teoreticky, tak i prakticky. Což by mohlo být formou povinně volitelného semináře. Z hlediska praktické části by si to představoval touto formou: „Bavíme se tady s místní radnicí, děláme tyhle simulace, chodíme na nějaký přednášky, zveme si zajímavý lidi z praxe, ideálně, co nejvíc politicky vyvážený.“ Jitka Černá dodává, že je také důležité, aby se politika ukazovala na příkladech, které se nás bezprostředně dotýkají. „Když se člověk zapojí do politiky, tak může rozhodovat o tom, jakými vlaky nebo autobusy budou jezdit studenti do škol, nebo jaká bude cena jízdného nebo, jak se bude učit dějepis na školách.“

5.1.6.1. komentář:

Svůj názor popisují v kapitole, která se přímo ideálnímu vzdělávacímu materiálu věnuje.

5.1.7. Co si myslíte o participaci mladých lidí jednak ze strany politické a z druhé strany stranické?

Pět respondentů popisuje, že vnímají a vidí mladé lidi, jak jsou aktivní v mimo reprezentanční politické participaci. Například Adam Trunečka popisuje: „Já sleduju hodně mladých lidí, kteří se angažují mimo stranickou politiku.“ Z hlediska toho, že všichni respondenti působí v mládežnické organizaci, tak popisují i problémy v ostatních mládežnických organizacích jednotlivých stran. Kdy jsou členové převážně muži, je málo mladých lidí v politice kvůli tomu, že se bojí nebo si myslí, že je politika nudná anebo, že v ní je velké konkurenční prostředí. Zároveň však obavy mladých lidí před připojením do těchto mládežnických politických stran chápou a snaží se v tomto tématu pomáhat.

5.1.7.1. komentář:

Samozřejmě jsem počítal s tím, že respondenti nemohou vědět přesná data. Šlo mně pouze o to, jak vnímají problematiku sami za sebe. Velmi dobře popisují rozdíly v popularitě politické a stranické angažovanosti. Což je i mimo jiné kvůli tomu, že se sami stranicky participují.

5.1.8. Druhů participace je mnoho, proč právě stranická politická participace?

I přes všechny negativní věci, které zmiňují respondenti v předchozí otázce, jim dává smysl se pohybovat ve stranické politice. Jednotlivé odpovědi pro zapojování do těchto aktivit jsou

zároveň myšlenky, které pak mohou dojít i mladým lidem, kteří pochopí, že se angažovat v politické straně či hnutí dává smysl. Například Kristian Thiel zmiňuje: „Pokud se ale dostaneš do politické strany, přiblížíš se výrazně k lidem, kteří ovlivňují témata, jenž tě zajímají, a navíc je poznáš na osobní úrovni.“ Tím se může počet mladých lidí v politice zvyšovat.

5.1.8.1. komentář:

Je vidět, že stranická participace přináší spoustu obtíží, jak někteří respondenti/ky v předchozí otázce zmiňují. I přes to vidí smysl v tom, co dělají. Myslím si, že by měla být stranická participace více otevřena mladým lidem. Respektive ona je, ale vládne v ní takové prostředí, ve kterém se málo komu chce pracovat. Hlavní problém vidím v nedostatku respektu k názorům jiných lidí. Což, ale jak zmínila řada respondentů/ek, tak v mládežnických organizacích není takový problém. A tento trend by mohl v budoucnu pokračovat i do vysoké politiky v jednotlivých institucích.

5.2. IDEÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ MATERIÁL

Školství by mělo podporovat studenty v politické participaci. Jen tak můžeme mít obyvatelstvo, které si zakládá na demokratických hodnotách a je občansky aktivní v tématech, která jsou pro ně důležitá. Jenže musíme mít nástroje, jak toho dosáhnout. Pokud budeme politiku učit stále způsobem, který studenty pouze učí, jak některé věci ve státě fungují, tak se může stát, že studenti budou mít pocit, že do systému nemohou zasáhnout, aniž by je někdo slyšel. Z toho vychází i výsledky průzkumů, které ukazují, že k volbám chodí cca 5 z 10 lidí do 35 let⁴⁰ a 65 % mladých lidí je přesvědčeno, že nemohou ovlivnit politická rozhodnutí, nerozumí politice, a i kdyby se do politiky dostali, nikdo by neposlouchal jejich názor.⁴¹ Pro učitele je však těžké najít vhodný vzdělávací materiál/projekt, který by politickou participaci podporoval. Existují dva portály, kde mohou vyučující čerpat pro své hodiny občanské výchovy. Jsou to internetové stránky Občankáři⁴² a Centrum občanského vzdělávání.⁴³ Avšak ani jedna z platforem nenabízí možnosti, které bych si já nebo respondenti představovali. U obou platforem jsou jisté možnosti, jak učit aktivní občanství, ale studenti nemají žádnou možnost si ho vyzkoušet. A to je podle mě zásadní problém. Jak jsem již zmiňoval několikrát v této práci, tak aby studenti pochopili dopad aktivního občanství a v budoucnu by ho chtěli dělat, tak si ho musí vyzkoušet. Žádný z webů neodkazuje na projekty, do kterých by se studenti mohli zapojit a vyzkoušet si tím politickou participaci. Pokud by šlo i o další problémy, tak mohu zmínit například web Občanské vzdělání, který je starý a nepřehledný. Občankáři mají naopak web modernější, ale

⁴⁰ YOUTH, SPEAK UP [YSU]:GLOBAL SHAPERS PRAGUE HUB. Mladí lidé a politika v Česku: analýza a doporučení. Online. 2021. Dostupné z: <https://youthspeakup.cz/wp-content/uploads/2021/09/Mladi%CC%81-lide%CC%81-a-politika-v-C%CC%8Cesku-Analy%CC%81za-a-doporuc%CC%8Ceni%CC%81-YSU-GS.pdf>. [cit. 2023-12-30].

⁴¹ YOUTH, SPEAK UP [YSU]:GLOBAL SHAPERS PRAGUE HUB. Mladí lidé a politika v Česku: analýza a doporučení. Online. 2021. Dostupné z: <https://youthspeakup.cz/wp-content/uploads/2021/09/Mladi%CC%81-lide%CC%81-a-politika-v-C%CC%8Cesku-Analy%CC%81za-a-doporuc%CC%8Ceni%CC%81-YSU-GS.pdf>. [cit. 2023-12-30].

⁴² Občankáři [online]. © 2024 [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: <https://www.obcankari.cz/>

⁴³ Centrum občanského vzdělávání [online]. © 2024 [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: <https://www.obcanskevzdelavani.cz/>

co se týče participačních materiálů do výuky, tak mají pouze dva. Více jsem nenašel. Pokud se však jedná o materiály do hodin, tak i když jich je poměrně málo, tak pořád jsou dobré a určitě do hodin dobře využitelné. Jedná se však pouze o klasické materiály do výuky ve škole. Nepochybuji o tom, že by výuka nešla dělat mimo lavice. To bohužel ani jedna z platform nenabízí. Celé prepisy odpovědí vkládám do příloh a určitě doporučuji, ke přečtení. Už jen samotné odpovědi mohou být inspirativní a pomoci učitelům oživit výuku.

5.3. REŠERŠE POLITICKY VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ

Jedním z mých cílů byla rešerše tří vzdělávacích projektů, které podporují politickou participaci. Vycházel jsem z rozhovorů s respondenty, kde jsem pokládal otázku právě ohledně projektů a organizací, které podporují politickou participaci. Všechny odpovědi zmiňuji níže.

Výběr, také ovlivnil můj vlastní názor, který se odvíjel od popularity v mém okolí, protože od toho můžu vyvozovat dopad dané organizace. Rešerši jsem se rozhodl udělat, protože se domnívám, že existuje mnoho organizací, které podporují nějakým způsobem politickou participaci, ale nevědí o sobě. Často se ani povědomí o organizacích nedostane ke studentům, které by i dané téma bavilo, natož aby se dostalo k opravdu všem studentům. Touto rešerší bych chtěl představit základní organizace, které podporují politickou participaci a tím i přispět k vyššímu povědomí o daných organizacích. Nemyslím tím účelovou propagaci daných aktivit, ale to že každý, kdo má ve školním prostředí možnost, by měl informovat své okolí o možnostech participace v oboru, který ho baví. Kupříkladu v politické participaci a na to by mu pomohl právě přehled organizací, které ji podporují. Otázku s prepisy odpovědí příkládám do příloh.

5.3.1. Politické simulace

Politické simulace jsou velmi důležité v tématu politické participace. Málokde si můžete do takové míry vyzkoušet, jaké je to být politikem či diplomatem. Zde jsem vybral dvě největší politické simulace, které jsou v České republice.

5.3.2. Pražský studentský summit

5.3.2.1. Cíle

Pražský studentský summit dává mladým lidem skvělou možnost rozšiřovat si znalosti v oblasti mezinárodního dění, lidských práv, ekonomie, mezinárodní vzdělávací, vědecké a kulturní spolupráce, světové bezpečnosti či životního prostředí, tříbit své kritické myšlení a zároveň prohlubovat rétorické, prezentační a argumentační dovednosti. Část projektu navíc probíhá v angličtině a rozvíjí aktivní jazykové schopnosti účastníků.⁴⁴

⁴⁴ PRAŽSKÝ STUDENTSKÝ SUMMIT. *Základní info o projektu* [online]. [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: <https://www.studentsummit.cz/zakladni-informace/>

5.3.2.2. Formát

Summit je celoroční vzdělávací projekt pro více než 300 studentů středních i vysokých škol.⁴⁵ Ti procházejí výběrovým řízením, do kterého se hlásí po skupinách, které je vždy zaměřené na vědomostní znalosti, schopnosti argumentace nebo hledání zdrojů. Podle toho, kam pošlete přihlášku, tak máte možnost si vyzkoušet modely G20, EU, NATO či OSN.

5.3.2.3. Časová náročnost

Jedná se o akci, která probíhá skoro celý rok s tím, že jednání bývají většinou o víkendech. Ty jsou 6x za rok. Je také dobré počítat s tím, že si musíte připravit podklady na jednání během týdne. Problém mohou mít ti studenti, kteří nebydlí v Praze, ale pro ně je možnost ubytování, které zařizuje organizace.

5.3.2.4. Zhodnocení

Jedná se o velmi komplexní politickou simulaci. Jednoznačně během akce účastníci získají mnoho zkušeností, ale hlavně vám simulace dá možnost nahlédnout do profese politiků nebo diplomatů. I když je Summit poměrně velký, tak se bohužel nemůže dostat na všechny uchazeče, kteří podávali přihlášky. Ale i s tímto menším nedostatkem si pořadatelé dokázali poradit. A to formou náhradníků. Pokud se tedy účastník nemůže z jakýchkoliv důvodů dostavit na jednání, tak pořadatelé vždy napíší náhradníkům, kteří pak mají možnost se zapojit do simulace.

5.3.3. Model amerického Kongresu (Amkon)

5.4.3.1. Cíle

Amkon dává možnost účastníkům proniknout do americké politiky. Účastníci si neodnesou jen každodenní dovednosti jako je projev na veřejnosti nebo vyhledávání a zpracovávání informací, ale také zjistí, jak funguje americký Kongres. Dále pochopí, jakou úlohu zastávají neziskové organizace, média nebo lobbying v USA.

5.3.3.2. Formát

Amkon je jedna z nejpropracovanějších simulací amerického Kongresu ve střední Evropě.⁴⁶ Účastní se ho cca sto třicet studentů ze středních i vysokých škol. I u této simulace je výběrové řízení, které probíhá dvěma fázemi. V první fázi, pokud si vyberete roli poslance nebo senátora, tak budete psát volební projev. Pokud se přihlásíte na některou z pozic v lobby nebo mezi novináře, tak budete psát průvodní dopis. V něm musíte přesvědčit svého budoucího zaměstnavatele, aby vás přijal. A pokud byste mířili na některou z exekutivních pozic, budete

⁴⁵ PRAŽSKÝ STUDENTSKÝ SUMMIT. *Základní info o projektu* [online]. [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: <https://www.studentsummit.cz/zakladni-informace/>

⁴⁶ MODEL AMERICKÉHO KONGRESU (AMKON). *O projektu* [online]. [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: <https://modelkongresu.cz/o-projektu/>

psát dopis simulovanému prezidentovi/ce USA. V druhé části píšete fiktivní životopis postavy, za kterou kandidujete.⁴⁷

5.3.3.3. Časová náročnost

Simulace probíhá během jednoho týdne v Plzni, takže účastníci se musí uvolnit ze školy.

5.3.3.4. Zhodnocení

Často se stává, že se srovnává Pražský studentský summit a Amkon. Bylo by však zvláštní kdyby ne. Přeci jen patří mezi dvě největší simulace v České republice. Je však nutné zdůraznit, že i díky jiným časovým náročnostem, jinému tématu nebo i popularitě to není, tak úplně možné. Ale obě simulace nabízejí činnosti, které podporují politickou participaci a rozvíjejí sociální dovednosti. Co se týče celkově simulací, tak jejich častým problémem je, že se dostávají pouze k určitým skupinám studentů a nemohou se na ně dostat všichni, kteří by měli zájem.

5.3.4. Česká středoškolská unie (ČSU)

Českou středoškolskou unii jsem zde zahrnul hlavně kvůli podpoře studentských parlamentů. Takových organizací je i více. Kupříkladu Středoškolský sněm hlavního města Prahy nebo krajské samosprávy, které sdružují parlamenty daného kraje. Ale kvůli důvodům, které uvádím výše jsem vybral pouze ČSU.

5.3.4.1. Cíle

Česká středoškolská unie prosazuje zájmy a práva středoškoláků na regionální, celostátní i mezinárodní úrovni. Podporuje studentské samosprávy na školách a jejich pozici v prostředí školy. Dále se zaměřuje na změny v českém vzdělávacím systému, posilování občanské i politické angažovanosti a na podporu všeobecného vzdělávání s důrazem na roli kritického myšlení. Spolupracují také s ministerstvem školství a školským výborem ve Sněmovně. Také pořádají “kulaté stoly” o vzdělávání. Na mezinárodní úrovni jsou členi OBESSU, která zastupuje středoškoláky z celé EU.⁴⁸

5.3.4.2. Formát

V rámci ČSU jsou tři možnosti zapojení. Za prvé můžete být členem, kterým se může stát každý student střední školy. Za druhé delegát, který zastupuje svoji školu anebo se můžete stát členem týmu. Ten pořádá jednotlivé schůze, vytváří různé projekty nebo zastupuje ČSU na debatách. Během roku ČSU pořádá pravidelné akce. Jednak dvakrát ročně republikový sněm, jehož

⁴⁷ MODEL AMERICKÉHO KONGRESU (AMKON). *Registrace* [online]. [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: <https://modelkongresu.cz/jak-na-registrace/>

⁴⁸ ČESKÁ STŘEDOŠKOLSKÁ UNIE (ČSU). *O nás* [online]. [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: <https://stredoskolskaunie.cz/#o-nas>

se účastní jak delegáti, tak ostatní členové. Dále víkendy studentských samospráv, které se konají dvakrát ročně o víkendu, kde se sejdou zástupci studentských samospráv a předávají si své zkušenosti a rozvíjejí své schopnosti.

5.3.4.3. Časová náročnost

Velmi záleží na studentovi, jakou míru zapojení si vybere, ale je samozřejmě důležité, aby věděl, že takovou možnost má. S tím mohou pomoci ředitelé nebo učitelé ve školách například tím, že budou dávat prostor studentským parlamentům.

5.3.4.4. Zhodnocení

Z jistého pohledu vypadá ČSU tak, že spíše podporuje občanskou participaci. Když se ale podíváte podrobně, tak je velmi aktivní v podpoře školních samospráv. Ty pak mají za následek větší politickou participaci. Jelikož si studenti uvědomí, že mohou měnit dění okolo sebe. Případně se mohou v budoucnu zapojit do nějaké organizace, která se věnuje politické participaci. Dále díky ČSU máte možnost vstupovat do veřejného prostoru s různými tématy. Například ve změnách ve vzdělávání. Samozřejmě jako u každé organizace, tak i ČSU měla časy, kdy nebyla tolik aktivní nebo v ní něco nefungovalo. To ale většinou záleží na tom, jaké má vedení, protože se od toho odvíjí celková aktivita.

5.3.5. Rekonstrukce státu

Rekonstrukce státu se už velmi přibližuje stranické participaci, ale ještě tomu tak zcela není. Můžete být velmi blízko procesu politických rozhodnutí a změn zákonů, nejste však členem žádné politické strany nebo hnutí.

5.3.5.1. Cíle

„Rekonstrukce státu je nezisková organizace, která prosazuje zákony pro otevřený, efektivní a hospodárný stát bez korupce.“⁴⁹ Často se schází s politiky, připravuje podklady a sepisuje stanoviska ke konkrétním návrhům. Informuje veřejnost a média, zapojuje občany do lobbingu a stará se i o jejich prosazení.⁵⁰

5.3.5.2. Formát

Pokud chcete být součástí Rekonstrukce státu, tak se stanete ambasadory. Což znamená, že budete plnohodnotně součástí organizace. Samozřejmě můžete být i na stáži a tím si zjistit, jak taková organizace funguje.

5.3.5.3. Časová náročnost

⁴⁹ REKONSTRUKCE STÁTU. *O nás* [online]. [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: <https://www.rekonstrukcestatu.cz/o-nas>

⁵⁰ REKONSTRUKCE STÁTU. *O nás* [online]. [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: <https://www.rekonstrukcestatu.cz/o-nas>

Jde o velmi individuální aktivitu. Záleží, jak moc chcete být aktivní, ale pokud byste chtěli být plnohodnotně součástí a zahrnovalo by to i váš čas ve škole, tak můžete požádat o IVP neboli individuální vzdělávací plán, který vyhoví vaší aktivitě mimo školu.

5.3.5.4. Zhodnocení

U této organizace je asi nejvíce vidět, že to není aktivita, která by podporovala politickou participaci ve velkém měřítku. Jde však o organizaci, která asi nejvíce umožňuje být, co nejbližší rozhodovacím procesům. Také jako jediná z výběru není čistě studentská. Pokud se však podíváme na celkový přehled, tak jde o velmi unikátní organizaci, která umožňuje velmi aktivním studentům se posunout opět dál ve svých zkušenostech a dovednostech. Je dobré zmínit, že Rekonstrukce státu dává možnost, aby si ji měli studenti možnost poslechnout a proto, když je učitel velmi aktivní, tak může domluvit přednášku pro třídu o tom, jak se prosazují zákony. Už jen přednáška od člověka z oboru může být pro studenty zajímavá, ale také může napomoci k přínosnému oživení výuky.

5.4.6. Závěr rešerše

Z výběru jednotlivých organizací si jde všimnout, že zmiňují pouze individuální aktivity, když do jisté míry nepočítám ČSU z důvodu zapojení studentských parlamentů, které jsou na školách. Chci tím naznačit, že tyto aktivity nejsou určeny pro všechny studenty. Na jednu stranu by se mohlo zdát jako znepokojující, že vybrané nejnámější aktivity nejsou dostupné všem, ale je nutné se na problematiku podívat z větší perspektivy.

Individuální a dlouhodobé aktivity rozvíjejí studenta mnohem více než jednorázová a kupříkladu celotřídní aktivita. Student jde do neznámého prostředí, musí dlouhodobě vyvíjet určitou aktivitu, která ho pak posouvá v určitých dovednostech. A proto můžeme vyvozovat, že politická participace rozvíjí klíčové občanské kompetence v RVP pro gymnázia (dále už jen RVP G).⁵¹ Je dobré zdůraznit, že dle mého názoru politickou participaci nelze dostatečně rozvíjet na frontální výuce. Studenti si ji musí vyzkoušet i naživo, aby pochopili, jakou reálnou možnost mají jako občané ve svém státě.

Je nutné, aby se v ŠVP⁵², který si píší samotné školy, objevovala politická participace a možnosti, jak si jí vyzkoušet. Z toho vyplývá, že je potřeba zmiňovat politickou participaci i v RVP G, protože z něho právě školy při sepisování ŠVP vychází. Jenže RVP G je velmi málo konkrétní, co se týče politické participace. Metodická podpora je nedostatečná. Přitom právě tyto projekty jsou vhodným způsobem, jak studentům politickou participaci přiblížit.

Zásadní problém v rozvoji politické participace není nedostatek mimoškolních aktivit, ale jejich podpora a šíření. Bohužel šíření často závisí pouze na studentech, případně na aktivních

⁵¹ rámcový vzdělávací program

⁵² školní vzdělávací program

učitelích, a proto není možné, aby měli tuto možnost všichni studenti. Proto se není čemu divit, že se politická participace mladých lidí nezvyšuje a stává se aktivitou pouze pro určitou skupinu motivovaných studentů. Školství tím nevyužívá potenciál studentů a studentek, kteří se mohou začít politicky socializovat. Z tohoto důvodu je nutné informovat o aktivitách celoplošně, aby se aktivity dostaly k co nejvíce studentům. Proto je žádoucí, aby právě MŠMT tyto aktivity více propagovalo a podporovalo.

6. ZÁVĚR

Jsem rád, že jsem splnil veškeré cíle, které jsem si stanovil. Udělal jsem šest rozhovorů se členy organizace mSTAN. Zformuloval jsem znaky a principy ideálního vzdělávacího materiálu/projektu, který učitelům/kám nabízí, jak mohou podporovat politickou participaci studentů/ek na hodinách. V neposlední řadě jsem udělal rešerši politicky vzdělávacích programů. Díky nim mohou pracovníci ve školství jednodušeji odkazovat studenty/ky na mimoškolní aktivity, které podporují politickou participaci.

I když nelze napsat, jaká je celková politická participace právě kvůli její nestálé definici, tak ale můžeme popsat špatný stav některé části politické participace. Jako je stranická participace a za zmínku stojí i volební participace. Školy by měly být více otevřeny politickým tématům, protože politika je všude kolem nás. Tuto změnu by mělo podporovat i ministerstvo školství, a to větším důrazem na politickou participaci na školách. Pokud ji podporovat nebudeme, tak pak nemůžeme být překvapeni ze statistik, které jsou všeobecně známé. Už dnes chodí pouze každý 5 z 10⁵³ mladých lidí volit a číslo se průměrně každým rokem zhoršuje. Školy by však neměly čekat na instituce/stát. Měly by samy vyvíjet určitou iniciativu a podporovat samotné studenty v jejich aktivitách.

Můžeme se sebevíce snažit na hodinách podporovat aktivní občanství, ale pokud samotné školy nebudou otevřené aktivitám, které ve volném čase studenti sami dělají, tak se nelze v tomto směru posunout dál. Ať se již jedná o studentské spolky, samostatné projekty studentů, debaty ve školách nebo studentské parlamenty. Co se týče samostatných projektů, které zmiňuji v rešerši, tak by bylo vhodné jejich šíření na školách. Protože ve velkých městech bereme skoro jako samozřejmost, že tyto informace máme, ale v menších městech nebo obcích, tolik informací k dispozici není. Už jen právě kvůli tomu, že pokud klesá počet mladých lidí na jednom místě, tak je ještě menší pravděpodobnost, že někdo z nich bude aktivní a tím pádem bude šířit informace o svých aktivitách. Proto je důležité do tohoto procesu zapojit školy a učitele, aby studentům možnosti dávali. A právě tyto aktivity by mohly napomoci k všeobecnému zvýšení politické participace. Co se týče studentských samospráv, tak díky nim může být politická participace i více dostupná přímo ve školách. Často se totiž jedná o nejvíce dostupnou politickou aktivitu v okolí studentů. Díky aktivitě ve školních samosprávách si studenti mohou uvědomit pravý význam politické participace a to by následně mohlo mít pozitivní dopady nejen na procentuální zvyšování počtu mladých lidí ve volbách, ale zároveň i větší aktivitu mladých lidí v politických stranách. V neposlední řadě by se měla snížit hranice pro vstup do Školské rady, aby byla pro studenty více dostupná.

Vše výše uvedené může být nápomocné nejen demokracii v České republice, ale též ke zlepšení školního klima tím, že se mění vztah mezi vedením školy, pedagogy a žáky směrem ke

⁵³ YOUTH, SPEAK UP [YSU]:GLOBAL SHAPERS PRAGUE HUB. Mladí lidé a politika v Česku: analýza a doporučení. Online. 2021. Dostupné z: <https://youthspeakup.cz/wp-content/uploads/2021/09/Mladi%CC%81-lide%CC%81-a-politika-v-C%CC%8Cesku-Analy%CC%81za-a-doporuc%CC%8Ceni%CC%81-YSU-GS.pdf>. [cit. 2023-12-30].

spolupráci.⁵⁴ Je však nutné, aby studentské parlamenty byly jasnou součástí školy. Často se totiž stává, že parlamenty fungují jen na formální fázi a málo se scházejí. Nižší četnost setkávání, než je optimum, poté vede k tomu, že na setkáních dochází spíše k přenosu názorů a podnětů, nikoliv k rozvoji dovedností studentů. To platí pro třičtvrtě základních škol se studentským parlamentem.⁵⁵ Což je škoda a ředitelé na školách by se měli na podporu svých parlamentů zaměřit.

Musíme podporovat aktivity související s politickou participací, ať jsou na jakékoli úrovni. Od vyučujících hodin, které budou vedeny z větší části nefrontální výukou, podporou studentských spolků, například studentské parlamenty, anebo podporou studentských aktivit mimo školu. Všechny zmíněné typy ve své práci popisují a díky nim pak můžeme předcházet negativním výsledkům v průzkumech týkajících se jak politické participace, tak i v podpoře demokracie.

⁵⁴ CEDU doporučuje: ČŠI: více než 60 % škol má parlament [online]. CENTRUM PRO DEMOKRATICKÉ UČENÍ [CEDU]. 2020 [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: <https://cedu.cz/1726/jak-se-zaci-podileji-na-fungovani-a-rozvoji-skol>

⁵⁵ CENTRUM PRO DEMOKRATICKÉ UČENÍ [CEDU]. Zapojování žáků na základních školách roste: Výzkum o participaci [online]. 2021. Dostupné z: <https://cedu.cz/app/uploads/2020/02/Zapojov%C3%A1n%C3%AD-%C5%BE%C3%A1k%C5%AF-na-%C5%A1kol%C3%A1ch-roste.pdf?x20358> [cit. 2023-12-30].

SEZNAM ZDROJŮ

INTERNETOVÉ ZDROJE

- YOUTH, SPEAK UP [YSU]:GLOBAL SHAPERS PRAGUE HUB. Mladí lidé a politika v Česku: analýza a doporučení. Online. 2021
- CEDU doporučuje: ČŠI: více než 60 % škol má parlament [online]. CENTRUM PRO DEMOKRATICKÉ UČENÍ [CEDU]. 2020
- CENTRUM PRO DEMOKRATICKÉ UČENÍ [CEDU]. Zapojování žáků na základních školách roste: Výzkum o participaci [online]. 2021
- REKONSTRUKCE STÁTU. O nás [online]
- ČESKÁ STŘEDOŠKOLSKÁ UNIE (ČSU). O nás [online]
- MODEL AMERICKÉHO KONGRESU (AMKON). O projektu [online].
- PRAŽSKÝ STUDENTSKÝ SUMMIT. Základní info o projektu [online].
- Občankáři [online]. © 2024
- Centrum občanského vzdělávání [online]. © 2024
- ČESKO. zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) - znění od 1. 7. 2023 [online].
- Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+ [online]. MŠMT, 2020
- Sociologický ústav AV ČR. Mladí lidé a demokracie: Zpráva o dotazníkovém šetření na středních školách. [online]. 2017
- ČLOVĚK V TÍSNI: MEDIAN. Jeden svět na školách: Zpráva o dotazníkovém šetření na středních školách [online]. 2017
- Youth Attitudes on Politics and Democracy in Central Europe. NDI [online]. 2020
- Jaromír Mazák, Jaromír MAZÁK a Lenka VOCHOCOVÁ,. Nic pro holky? Genderové nerovnosti v politické participaci na sociálních sítích. GENDER, ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI, VÝZKUM [online].

ZÁVĚREČNÉ VYSOKOŠKOLSKÉ PRÁCE

- VRÁBLÍKOVÁ, Kateřina. Politická participace v postkomunistických zemích [online]. Diplomová práce. Masarykova univerzita.
- VOJÁČKOVÁ, Kristýna. Politická participace mladých lidí [online]. Diplomová práce. Masarykova univerzita.

OTÁZKY S PŘEPISY ODPOVĚDÍ Z ROZHOVORŮ

- <https://drive.google.com/drive/folders/1oyWsHJsqu1n7t8wrCbK492rRcoVx1g8G?usp=sharing>

ODBORNÁ LITERATURA

- DAVID, Roman. Politika. In: Politologie. 5 vyd. Olomouc, 2005, s. 42. ISBN 80-7182-162-4

- PETRUSEK A KOL., Miroslav. Velký Sociologický Slovník I. Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.